

BHP w programie nauczania w szkołach – działania państw UE

Streszczenie sprawozdania¹

Aby wesprzeć edukację obejmującą zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP) w szkołach i na wyższych uczelniach, konieczne jest nadanie jej formalnego charakteru w ramach programów nauczania przedmiotów obowiązkowych. Niniejsze sprawozdanie zawiera przegląd działań podejmowanych przez państwa członkowskie na rzecz włączenia edukacji obejmującej zagadnienia BHP i kwestie dotyczące ryzyka do krajowych programów nauczania.

Zarówno na poziomie szkolnictwa podstawowego, jak i ponadpodstawowego odnotowuje się **znaczny postęp i aktywność** w zakresie realizowanych i planowanych działań w państwach członkowskich. Działania, które mają na celu włączanie zagadnień BHP do procesu kształcenia na poziomie programów nauczania, to:

- wymagania ustawowe;
- nieobowiązkowe programy nauczania;
- wytyczne i sposoby wspierające wymagania ustawowe i nieobowiązkowe programy nauczania;
- zalecenia formalne;
- wskazówki i sposoby działań krajowych w wypadku, gdy brak jest ustalonych programów nauczania;
- kampanie promocyjne wspierające powyższe działania;
- sposoby podejścia do kwestii bezpiecznych i zdrowych środowisk szkolnych.

Efektom **współpracy w dziedzinie edukacji na poziomie europejskim** jest zbliżenie profilu przedmiotów obowiązkowych i celów dydaktycznych w szkołach we wszystkich państwach członkowskich. Wiedza na temat ryzyka i BHP na ogół nie jest traktowana jako niezależny przedmiot; tematykę tę włącza się natomiast do celów dydaktycznych innych przedmiotów przewidzianych w programach nauczania w szkołach, takich jak przedmioty ścisłe, wychowanie fizyczne, edukacja prozdrowotna i wychowanie obywatelskie. Dlatego istotne jest opracowanie celów dydaktycznych w zakresie przekazywania wiedzy o zagadnieniach dotyczących ryzyka

i BHP w ramach programów nauczania przedmiotów podstawowych, stosownie do różnych grup wiekowych.

Przy wprowadzaniu zagadnień dotyczących BHP i ryzyka do programu nauczania często stosuje się metodę opartą na ścisłej **współpracy partnerskiej** – z udziałem takich podmiotów, jak instytucje ds. BHP, ministerstwa edukacji i władze oświatowe odpowiedzialne za programy nauczania. Z uwagi na zachodzące zmiany i rozwój krajowych programów nauczania instytucje ds. BHP muszą również mieć możliwość wpływania na ten proces na etapie formułowania propozycji.

Na poziomie krajowym i regionalnym w państwach członkowskich powstało wiele **innowacyjnych zasobów**, które wspierają proces nauczania. Najbardziej przydatne będą działania oraz plany zajęć lekcyjnych, które są związane z programem nauczania.

W niektórych państwach członkowskich, np. w Szwecji, stosuje się **metody zintegrowane**, dzięki którym edukacja obejmująca zagadnienia dotyczące ryzyka powiązana jest z działaniami dydaktycznymi dotyczącymi bezpieczeństwa nauczycieli i uczniów, a także zdrowia ucznia w szkole. Część inicjatyw stanowi wsparcie realizowanej w szkołach edukacji obejmującej zagadnienia dotyczące ryzyka i jednocześnie zapewnia tym placówkom pomoc umożliwiającą poprawę stanu bezpieczeństwa budynków szkolnych. Uczniowie mogą i powinni brać czynny udział w działaniach związanych z bezpieczeństwem w szkole, np. przez wybranie ze swego grona przedstawiciela ds. bezpieczeństwa – co jest wymogiem formalnym w niektórych państwach członkowskich – czy przez udział w wyszukiwaniu potencjalnych zagrożeń w szkołach.

Chociaż do dyspozycji nauczycieli jest немало doskonałych środków i zasobów edukacyjnych, znacznie mniej uwagi poświęca się kwestii **przygotowania samych nauczycieli**. Powszechnie wiadomo, że nauczycielom potrzebne jest przeszkolenie w zakresie sposobu przekazywania wiedzy dotyczącej ryzyka. W razie braku takiego przygotowania – lub gdy wiedza dotycząca ryzyka jest po prostu jedną z możliwości do wyboru w programie nauczania – nauczyciele mogą podchodzić niechętnie do próby jej przekazywania i wybrać temat, w którym lepiej się czują, nawet wówczas, gdy mają zapewnione odpowiednie zasoby. Dlatego konieczne są programy szkoleniowe przeznaczone dla obecnych nauczycieli, natomiast w wypadku przyszłych nauczycieli do programu ich kształcenia należy włączyć tematykę nauczania związaną z przekazywaniem wiedzy o zagadnieniach BHP i dotyczących ryzyka. Przygotowanie to jest konieczne w przypadku nauczycieli na wszystkich poziomach szkolnictwa.

Największym wyzwaniem jest włączenie tematyki BHP w główny nurt **kształcenia wyższego**, aby dotrzeć do przyszłych inżynierów, architektów, pracowników służby zdrowia, biznesmenów, menedżerów itp. Z różnych względów proces włączania zagadnień BHP w główny nurt studiów wyższych jest najslabiej zaawansowany, m.in. z uwagi na większy stopień niezależności tych studiów. Dlatego działania zmierzające do włączenia tematyki BHP do odpowiednich programów, np. studiów inżynierskich lub handlowych, mają charakter doraźny i niejednokrotnie zależą od zainteresowania poszczególnych wykładowców lub konkretnych propagatorów w ramach organizacji zawodowych. Konieczne jest przekonanie wykładowców o potrzebie

¹ BHP w programie nauczania w szkołach: wymagania i działania państw członkowskich: <http://osha.europa.eu/publications/reports/TE3008521ENC/view>.

włączania zagadnień BHP do programów studiów. Potrzebują oni również odpowiednich materiałów. Niemniej jednak istnieją przykłady dobrych praktyk, np. w dziedzinie inżynierii.

Przykładowe umiejętności uczniów, nabywane w ramach nauczania przedmiotów podstawowych, związane z zagadnieniami dotyczącymi ryzyka

Przykładowe umiejętności indywidualne i społeczne

- zdobywanie umiejętności w dziedzinie bezpieczeństwa i wykazywanie się nimi;
- branie odpowiedzialności;
- zdolność do zwracania się o pomoc;
- nabywanie pewności siebie umożliwiającej udzielanie rad;
- radzenie sobie ze szkodliwymi stereotypami i napięciami;
- rozpoznawanie ryzyka i dokonywanie bezpieczniejszych wyborów.

Przykładowe umiejętności z zakresu ochrony zdrowia

- umiejętność udzielenia pierwszej pomocy;
- promowanie zdrowego stylu życia.

Przykładowe umiejętności obywatelskie

- rozumienie potrzeby istnienia przepisów;
- udział w tworzeniu i kształtowaniu przepisów;
- badanie i omawianie lokalnych i aktualnych zagadnień;
- rozważanie dylematów społecznych i moralnych;
- udział w procesie podejmowania decyzji.

Przykładowa wiedza mająca związek z pracą zawodową

- spotkania i rozmowy z osobami pełniącymi różne funkcje zawodowe i posiadającymi różne umiejętności;
- określanie własnych umiejętności i osiągnięć;
- rozważanie różnych sposobów dalszego poszerzania tych umiejętności.

Przykładowe umiejętności nabywane dzięki edukacji obejmującej zagadnienia dotyczące ryzyka, np. stanowiące część praktycznych przedmiotów podstawowych

- wiedza na temat zagrożeń, rodzajów ryzyka i jego kontroli;
- rozpoznawanie potencjalnych zagrożeń, dokonywanie oceny ryzyka wynikającego z tych zagrożeń oraz podejmowanie działań zmierzających do kontrolowania ryzyka grożącego danej jednostce i innym osobom;
- wykorzystywanie informacji w celu oceny ryzyka natychmiastowego i skumulowanego;
- zarządzanie własnym środowiskiem w celu zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa samemu sobie i innym;
- wyjaśnienie podejmowanych przez siebie działań mających na celu kontrolowanie ryzyka.

Czynniki decydujące o sukcesie związane z włączaniem zagadnień BHP do głównego nurtu programów oświatowych to:

- jednoznaczne zobowiązanie się do podejmowania działań i zapewnienie wystarczających zasobów;

- wyznaczenie – w ramach krajowej strategii w dziedzinie BHP – celów związanych z włączaniem zagadnień BHP do procesu nauczania;
- oparcie działań na zebranych informacjach – o tym, co ma miejsce w rzeczywistości, co może być realnie osiągnięte, co działa najlepiej itp.;
- rozwijanie ścisłej współpracy z władzami oświatowymi, zwłaszcza z organami ustalającymi programy nauczania;
- ustalenie możliwości działań podejmowanych w zakresie programów oświatowych oraz kształtowanie programu nauczania stosownie do zachodzących w nim zmian i jego rozwoju;
- dostosowywanie wniosków i inicjatyw do programów nauczania przedmiotów podstawowych oraz bieżącej polityki i aktualnych metod dydaktycznych, w tym wykorzystanie obowiązkowego i nieobowiązkowego programu nauczania w celu włączenia do niego zagadnień dotyczących ryzyka; ważnym obszarem w tym kontekście jest podstawowa edukacja indywidualna, zdrowotna i społeczna oraz wychowanie obywatelskie; edukacja obejmująca zagadnienia dotyczące ryzyka powinna również się znaleźć w programach nauczania szkół promujących zdrowie (programy poświadczone „zdrowym” szkołom);
- opracowanie celów dydaktycznych w zakresie edukacji obejmującej zagadnienia BHP i kwestie dotyczące ryzyka dla stosownych przedmiotów objętych programem nauczania – dostosowanych do wieku i zdolności dzieci i młodzieży; skupienie celów dydaktycznych na rozwijaniu umiejętności rozumienia ryzyka, łącznie z rozpoznawaniem potencjalnych zagrożeń, oceną ryzyka i kształtowaniem świadomych bezpieczniejszych zachowań;
- zapewnienie środków na potrzeby edukacji obejmującej zagadnienia BHP i kwestie dotyczące ryzyka – odpowiednio dla różnych przedmiotów obowiązkowych i różnych grup wiekowych;
- zapewnienie nauczycielom i instruktorom rozwoju zawodowego w dziedzinie edukacji obejmującej zagadnienia dotyczące ryzyka; konieczne jest szkolenie nauczycieli na wszystkich poziomach szkolnictwa – zarówno jako element rozwoju zawodowego nauczycieli już zatrudnionych, jak i część programów skierowanych do osób przygotowujących się do zawodu; uwzględnienie potrzeb innych osób związanych ze szkolnictwem, np. pełniących funkcje kierownicze w szkołach, a także rodziców;
- określenie wymogów kwalifikacyjnych w dziedzinie BHP na poziomie szkolnym – zgodnych z systemem kwalifikacji uprawniających do nauczania w szkole;
- rozwijanie partnerskiej współpracy z głównymi podmiotami propagującymi edukację obejmującą zagadnienia dotyczące ryzyka – w celu wypracowania wspólnego podejścia i uniknięcia powielania prac;
- pilotowanie inicjatyw oraz monitorowanie i ocena osiąganego postępu;
- wymiana doświadczeń i tworzenie sieci;
- włączenie wiedzy na temat ryzyka w ramach ogólnoszkolnego podejścia do kwestii bezpieczeństwa i zdrowia; podejście to powinno obejmować zarówno bezpieczne środowisko dla uczniów, jak i zdrowie i bezpieczeństwo kadry; następnie powiązanie tego z inicjatywami na rzecz tzw. zdrowych szkół.

Więcej informacji

Więcej informacji na temat włączania zagadnień BHP w główny nurt procesu nauczania można znaleźć na stronie: http://osha.europa.eu/priority_groups/young_people.

Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Tel. (+34) 94 479 43 60, faks (+34) 94 479 43 83

E-mail: information@osha.europa.eu

© Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy. Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła. Printed in Belgium, 2008

